

God rådgivning virker også i Afrika små penge - stor effekt

af Inge Lis Dissing

Lad os bringe en solstrålehistorie fra Afrika. Vi er vant til at se et billede af at ulandshjælp af forskellig art ikke hjælper stort når det drejer sig om Afrika. Udviklingen af Økologisk landbrug i Uganda viser at selv forholdsvis små årlige midler har haft en stor positiv indflydelse på landbrugsproduktionen og indtjeningen hos småbønderne i landet.

Lad os starte et par årtier tilbage. Uganda er et udpræget landbrugsland ligesom Danmark. Det er 5 gange så stort hvad angår befolkning og areal. Det samme gælder desuden også arealet med dyrkningsjord.

Efter års turbulens med diktatur og borgerkrig fra 1971 til 1986 har Uganda formået at komme på fode igen med en årlig vækstrate i BNP på 6-7 %. Også her i det nye årtusinde betyder landbruget stadig meget for landets udvikling. Landbruget udgør omkring 40 % af BNP, mens 4/5 af befolkningen er beskæftiget med landbrug. Det betyder, at en stor del af befolkningen stadig er overvejende selvforsynings-bønder. Uganda er et fattigt land, men der er potentialer for mere udvikling - også inden for landbrugs sektoren.

Landet har et godt klima med to gode regnperioder og hovedparten af landet ligger ml. 600m og 1800m over havet. Desuden er landet generelt meget frugtbart med god lerjord og i nærheden af bjergene i øst og vest sort næringsrig vulkansk jord. Det giver mulighed for mindst 2 gode afgrøder per år, og med en meget bred variation af forskellige afgrøder; dvs. gode muligheder for eksport til Europa og ligeledes regionalt, hvor mangel på fødevarer er stort. Kun en

Billede 1. En stor del af befolkningen stadig er overvejende selvforsynings-bønder.

Billede 2. Uganda er meget frugtbart med god lerjord og i nærheden af bjergene i øst og vest sort næringsrig vulkansk jord.

forholdsvis lille del af jorden er/har været dyrket med pesticider og forbruget af kunstgødning er i gennemsnit kun 1 kg per ha.

En økologisk udvikling er derfor en oplagt mulighed, og det indså de første pionerer for 10-15 år siden. I denne korte periode er det lykkedes at sætte kraftig fart i en bevist økologisk omlægning. Det betyder, at der i dag er mere end 250.000 ha økologisk certificeret jord, eller dobbelt så meget som vi har i Danmark. En kraftpræstation i et land med dårlige veje, dyr transport, et svagt forarbejdnings og handels led, mange bønder der er analfabeter, et meget svagt og spredt statsligt rådgivningssystem, og et bankvæsen der gerne tager 40 % p.a. i renter på lån der løber et år.

Hvordan kan det overhovedet lade sig gøre at udbrede et økologisk system, der kræver viden og certificering? Der har været tre afgørende medspillere til bønderne:

Det startede med en engelsk fond, KULIKA, der har uddannet ugandere som trænere i økologiske metoder. De første blev inviteret til England, og senere blev uddannelsen flyttet

Billede 3. NOGAMU er paraplyorganisation for alle økologiske retninger i Uganda.

til Uganda. I dag har ca. 300 gennemgået denne 1-årige uddannelse/træning. Den indebærer, at de er modelbønder for lokalsamfundet på deres eget landbrug og er samtidig uddannet til at træne andre, og løbende bliver tilbudt monitorering og efteruddannelse. Mange af dem har desuden startet økologiske træningscentre. Uddannelsesstederne er blevet flyttet rundt i forskellige amter i landet. Det betyder at udbredelsen af viden bliver fordelt og ikke centreret, og det har haft en meget positiv virkning - også langt ud på landet. I dag er hele Kulika uddannelses system på ugandiske hænder.

'Export Promotion of Organic Products from Africa', EPOPA, er et svensk Sida program, der støtter eksport aktiviteter. I de 10 år det har virket har ca. 35.000 småbønder nydt godt af denne støtte til træning, afsætning og certificering. Ud over støtten til eksport firmaerne har EPOPA støttet institutionsopbygning og træning i den økologiske forening, Nogamu og certificeringsorganet, Ugo-Cert. Sidste skud på stammen af EPOPA support er udvikling af et fælles regelsæt for de østafrikanske lande. Dette skal senere munde ud i, at der dannes en fælles certificering, så man kan klare certificering uden at skulle bruge dyre internationale firmaer til det. Man kunne også kalde det afkolonisering af den økologiske certificering!

NOGAMU, som er paraplyorganisation for alle økologiske retninger i Uganda, blev oprettet i 2001. Allerede 5 år senere er 45.000 landmænd medlemmer af foreningen, flest i fællesmedlemskab via deres kooperativ eller afsætningselskab. No-

Billede 4. Mange af de kunder der køber økologisk er nu ikke længere kun europæere, men også ugandere.

gamu har gennem årene fået støtte af en hollandsk ngo, Hivos, og det drejer sig om ca. 2,5 mill. kr. per år. Nogamu har også lavet en butik i hovedstaden, Kampala, bl.a. med salg via en ugentlig grønssags/frugt kurv. Og hovedparten er deres kunder er nu ikke længere europæere, men ugandere. Foreningen har senest oprettet 3 distrikt kontorer for bedre at kunne servicere bønderne i hele landet. Hovedaktiviteterne er at støtte træning og rådgivning for medlemmerne, markedsudvikling, forskning og lobby virksomhed for politik på området.

Mere end 250.000 ha er økologisk certificeret, men det dækker kun den del af landbruget, der kan eksportere til os i Nord. Hvor stort tallet i virkeligheden er, vides ikke. Men der er rigtig mange der er trænet i økologisk jordbrug, uden at de dermed er kommet på eksportmarkedet. Men disse bønder, hvoraf mange er kvinder, har fået højere udbytter, mere varierede afgrøder til husholdningen og større fødevarer sikkerhed. Og det er nok den effekt af det økologiske boom, der glæder mig mest!

Stort set alle bønder i Uganda er småbrugere, der først og fremmest er selvforsynende med madvarer til familien. Desuden sælger de evt. overskudsproduktion til et lokalt marked. Traditionelt har der også været en eksport af især kaffe, the og bomuld, og et lokalt marked af fødevarer som kogebananer, sesam, majs, bønner, løg, ananas o.l. Begge disse markeder har udvidet sig gennem nye afsætningskanaler og her har den økologiske organisering haft en betyde-

lig indflydelse. Selv om bønderne har forholdsvis små arealer til rådighed, typisk 1/2-2 ha, har de i gennemsnit kun udnyttet 1/3 af jorden, resten har ligget brak. Det har flere årsager. Der har ikke været afsætningsmuligheder for afgrøderne (ingen lette afsætningskanaler), mangel på adgang til information langt ude på landet, fald i verdensmarkedspriserne på typiske eksportafgrøder eller mangel på kapital til udvidelser.

Hvad angår markedsadgang, uddannelse og information er det nogle af de indsatsområder som ovennævnte medspillere på det økologiske område har haft en god påvirkning på. Og det gælder ligeledes indtjeningen pga. økologiske merpriser, og at økologisk dyrkning giver højere udbytter end traditionelle metoder. Det sidste er ofte overset, da det ikke er tilfældet i vores del af verden. I toppen af bønder med en flot indtjening ligger en økologisk landmand der eksporterer ananas. Han tjener 2-3 gange så meget som hans traditionelle kollega.

Det burde ikke undre danskere, med den landbrugshistoriske bagage vi har, at en bred satsning på rådgivning på landmændenes præmisser virker. Også den faktor at det er nødvendigt at afsætningsleddet skal udvikles samtidig. Der pt lettere for afrikanere at afsætte økologiske varer end konventionelle – pga færre handelshindringer. Lad os håbe at vi i Nord vælger snart at give afrikanske bønder gode eksport muligheder med tanke på vores egen landbrugshistorie.

Konklusionen er, at de ca. 8 mill kr, der er den faktuelle årlige donor support til omtalte rådgivning og uddannelse i Uganda, viser at det kan nytte i Afrika. Pengene er faldet på rette sted og i rette tid og uganderne inden for den økologiske bevægelse har taget ejerskab over denne udvikling. Det er nu også bemærket på højeste sted. Uganda's præsident anbefaler bønder at blive økologer og økologi er ved at blive indskrevet i landets landbrugs politik.

Danida's oplysningsbevilling har betalt rejseomkostninger til Uganda.